

İktidar önemli mi? Öyleyse, merkezi iktidar mı daha önemli yerel iktidar mı?

Türkiye tarihi gerçekten bir kırılma noktasındaysa ve kendi geleceği üzerinde yeniden karar vermenin eşiğindeyse; bu bazıları değiştiği, bazıları da yeniden güçlerini kanıtladıkları için giderek daha canlanmış ve dinamize olmuş yerel yönetimlerin önümüzdeki dönemde nasıl bir iktidar yapısı kurabileceğiyle ilgili.

Akın Ataüz

13/04/2024

aatauz@yahoo.com

Başlıktaki sorunun saçma bir soru gibi durduğu çok açık. İktidarı kim istemez ya da iktidarsız olmayı kim ister?

Ama bu soru, tek başına pek yeterli değil. Belki şu soruyla tamamlamamız gerekecek: Kimin iktidarı? Bir despotun mu, bir hanedan veya oligarşinin mi ya da toplumun/ politik olarak örgütlenmiş bir halkın mı? Ama bu soru da yeterli değil. Toplum/ halk ya da demos iktidarı nasıl -hangi kurallarla ve mekanizmalarla- uygulayacak? Halk iktidarı kendi eliyle mi kullanacak, temsilcileri eliyle mi? Yeniden sormak gerek: Eğer halk iktidarı kendi eliyle kullanacaksa, bunu nasıl yapacak? Belki bazı durumlarda doğrudan demokrasi uygulayacak, ama her an ve her yer buna uygun olmadığında ne olacak? Kısaca katılımcı demokrasi olarak tanımladığı toplumsal-politik işleyiş nasıl somutlaşmış olacak, ete-kemiğe bürünecek?

Başlıktaki “iktidarı istemek” ifadesi üzerinde biraz daha duralım: “Kimin iktidarı” sorusunun yanına ikinci bir soru daha yerleştirelim. Nasıl bir yapısı olan iktidar ya da

hangi yapıda bir iktidar? Yine kabaca bir sınıflandırmayla yoğunlaşmış ve tepe noktasında en üstün güce erişilen piramidal yapıda bir iktidar mı? Yoksa yoğunlaşmamış/ dağılmış, bütün noktaları yaklaşık eşit ve sonuç belirleyecek güçte olmayan bir ağ yapısı mı?

Türkiye hangi tür iktidarı daha çok seviyor?

Gördüğünüz gibi iktidar üzerinde çok genel bir biçimde düşünmeye başlasak bile konular hemen çoğullaşıyor ve almaşık iktidar örüntüleri/ düğümler tanımlanabiliyor. Ama yapma-edim/ kamusal yararı çoğaltma erki olarak hiyerarşik olmayan/ katılımcı-demokratik bir iktidar önemli olabilir gibi görünüyor.

Bu tür soruları seçim öncesinde de epey tartıştık.

Ama seçim sonuçları bu tartışmayı biraz genişletebilmek, irdelemeyi biraz daha çeşitlendirebilmek için yeni bir fırsat yarattı. Şimdilik sadece ikinci soru kümesi üzerinde duralım: Belirleyici gücün odağında merkezi iktidar yapısı mı bulunuyor yoksa yerel iktidarların yapıları mı? Yanıt elbette ülkenin yönetim sistemi veya yapısı daha da önemlisi iktidar kavramının gerisindeki ideoloji ile çok ilgili. Türkiye, her zaman merkeziyetçi yapıları, tek ve çok büyük-kahredici gücü olan yönetim (devlet) yapısını çok sevdi ve hiçbir zaman özerkliklerden yerel özerklikten ve yerindencilikten, hoşlanmadı; yerel yapıların federatif beraberlikleri Türk yönetim sisteminin nemesis'i oldu her zaman.

Dünyada pek çok devlet federatif yapıda; **ABD, Federal Almanya ve İsviçre**'den başlayarak, **Rusya Federasyonu, Hindistan Cumhuriyeti** dahil pek çok doğu ve **Okyanus ülkesi, Afrika ve Latin Amerika**'daki bazı ülkeler, federatif sistemleri tercih etmiş durumda ve çeşitli derecelerde ve çeşitli denetim mekanizmaları çerçevesinde yerel özerklikleri/ yerel parlamentolar ve iktidarlara yönetiliyorlar. **Türkiye** gibi pek çok ülke de “üniter devlet” yapısında. Dolayısıyla Türkiye gibi üniter bir ülkede, yerel yönetimler ve iktidar zaten zayıf ve denetim/baskı altında.

Ancak başlıktaki soruların asıl önemi, eğer Türkiye tarihi gerecekten bir kırılma noktasındaysa ve kendi geleceği üzerinde yeniden karar vermenin eşiğindeyse, bu bazıları değiştiği için bazıları da yeniden güçlerini kanıtladıkları için giderek daha

canlanmış ve dinamize olmuş yerel yönetimlerin önümüzdeki dönemde nasıl bir iktidar yapısı kurabileceğiyle ilgili.

Federatif ve üniter devletlerdeki demokrasinin niteliği ve kalitesi/ köklülüğü basit bir ölçütle ele alınmamalı ve elbette demokratik kültürün o toplumda ne kadar ve nasıl benimsenmiş olduğu araştırılmalıdır. Eğer yeni seçilen yapılarda daha demokratik bir iktidar yapısının kurulabilmesi en azından buna dair ciddi/ içten arayışların başlayabilmesi söz konusuysa, yerel süreçlere eğilmek/ yakından gözlemlemek ve alternatif açılımları sürekli dile getirerek tartışmanın ve uygulama deneyimlerinin zenginleşmesine katkıda bulunmak işe yarayabilir.

*

Yerel iktidarın gücü nerden geldiği veya yerel iktidarı daha avantajlı ve dayanıklı yapan özelliklerin ne olabileceği üzerinde durarak başlayabiliriz. Bilinenleri bir kez daha tekrarlamaksızın, (demografik, sınıfsal, etnik, dini, politik ve ideolojik, cinsel kimlik vb. gibi açılardan) heterojen toplumsal yapılarda “katılımcı süreçlerin, farklı görüş ve önerilerin ortaya çıkmasına daha çok olanak tanıdığı” önermesiyle yetinebiliriz belki. Bu bir güçtür, ama...

Kentliler, seçtiklerine ‘buraya kadar’ diyemez

Zaten sorun da aslında burada başlıyor. Eğer yeni seçilen belediye yönetimleri gerçekten toplumun ihtiyaçlarına/ taleplerine ve uzun erimli çıkarlarına göre davranacaklarsa ellerindeki parasal ve parasal olmayan toplumsal kaynakları nasıl kullanacaklar ve nasıl önceliklendirecekler? Bu yine de sorunun sadece bir yanı. Asıl önemli olan bizlerin: yani mahalle halkının, sokaktakinin, hemşerinin/ yurtaşın, o kentte yaşayan insanların, oylarımızı verdiğimiz ya da vermediğimiz yerel yöneticilerin kenti/ yöreyi nasıl yönetecekleriyle ilgili olan tavrımız ne olacak?

Sanırım artık hiçbirimiz “ben seçimimi yaptım, gerisi onların görevi, eğer yaptıkları işi beğenmezsem gelecek seçimde oyumu alamaz” diyemeyiz. Seçtiklerimizin dönem boyunca ne yapacağını uzak gözlemcisi olamayız. Hatta onların gözlemcisi ve olabildiği kadar denetleyicisi olmakla da yetinemeyiz. Kamusal alanla ilgili kararları uygulamaları

elbette izlemeliyiz/ denetlemeliyiz. Ama aynı zamanda talep etmeli/ önermeliyiz ve eğer doğrudan yaratabileceğimiz uygulamalı örnekler söz konusuysa, onları da eylemli olarak yapmalıyız.

Böyle düşündüğümüzde, ister **İstanbul**'da yaşıyor olalım veya **Ankara**'da, **Amasya**'da, **Adıyaman**'da, **Van** ya da **Diyarbakır**'da, hiç fark etmez, kendi doğal örgütlenmelerimizi, kolektif iş yapma kapasitemizi, bilgilerimizi ve gelecekle ilgili beklentilerimizi hemen harekete geçirmek, çevremizdeki bu kolektif olayların gelişmesi için yapabileceklerimizi yapmak durumundayız. Biliyorum bu düşünce hemen büyük karmaşa çıkacağı, başıbozuk bir gelişmenin seçilmişlerin kenti/ yöreyi yönetmesini iyice güçleştireceği ve sonuç olarak da herkes için daha kötü sonuçların ortaya çıkacağı türde bir eleştiri alacaktır. Evet, elbette böyle de olabilir...

Ama katılımcı demokrasinin gelişebilmesi için en azından iki yönlü talep ve rıza, isteklilik ve akıl, örgüt ve mekanizma geliştirmek zorundayız ve ikisi arasındaki dengeleri önemsemeliyiz. Başlangıçta zaten iyi örgütlü olan seçilmiş yerel yönetim mekanizmaları/ belediyeler, “bizim için” ne yapacaklarını ve bunun ne kadar yararımıza olacağını programlayarak gözümüzü kamaştıracaklardır. Bu iyi bir gelişme olabilir ama yeterli olabilir mi? Biz de bulunduğumuz yerden/ ölçekten ve örgütlenmelerden doğru ne beklediğimizi ve hangi öncelikle beklediğimizi ya da istediğimizi söylemeye ve bunun mantığını/ programını elimizden geldiğince iyi düzenlemeye çalışmalıyız.

Bu, en azından iki (veya çok) yönlü süreçlerin birlikte çalışmasının ve verimli bir biçimde kamusal yarar üretebilmesinin bir tek (ve çok genel) ön koşulu var: Bütün tarafların birbirini anlamak üzere dinlemesi, olabildiğince kendi düşünceleri/ önerileriyle, diğer öneriler arasında bağ kurmak ve ortaklaşabilmek için demokratik bir çaba göstermesi... Bu toplumsal ölçekte, demokratik işleyişin tabandan gelen enerjisinin etkin bir kamusal yarara dönüşebilmesinin tek koşulu bu: Farklı fikirlerin antagonist-çatışmacı olmaktan

kaçınarak ve uzlaşarak, ama asıl önemsedığı yapısal özellikleri/ özü de koruyarak, ölçek büyütmesi ve yerel yönetimin kararlarının ve uygulamaların uyumlu işleyebilmesi için rasyonel bir mekanizmayı yaratması...

Yukarıdaki sözlerin, uygulanabilir olmaktan ne kadar uzak olduğunun düşünüleceğini, bazılarımız için uzlaşma ve uyum, ödün gibi sözcüklerin tehlikeli görüldüğünü, seçilmiş belediye politikacılarının ve onların bürokratlarının ellerindeki iktidarı böyle bir işleyiş için asla bırakmayacaklarını anımsatacaklarını biliyorum.

Ama tartışmamanın henüz başındayız. Belki bu tartışmayı çoğaltabilir, olgunlaştırabilir, pratikleştirebilir ve kentin iktidarı kimin elinde olursa olsun, tabandan demokratik bir işleyiş için yeni bir yol açabiliriz?

Akın Atauz